

A PÁLYAVÁLASZTÁS IRÁNYÍTÁSA, MINT KÖZÖSSÉGI FELADAT

I.

Mióta — a XIX. század elején — a politikai viszonyok alakulása és a gazdasági helyzet megváltozása nálunk is ledőntötte, illetőleg áttörte azokat a korlátokat, amelyeket a rendi állam és a rendi társadalom az egyén szabad mozgásának, felemelkedési törekvésének, érvényesülési vágyainak útjába állított és általánosan érvényesült a liberalizmus laissez faire, laissez passer-elve, azóta teljesen összekuszálódtak azok a szálak, amelyek korábban — a rendi társadalom hosszú századaiban — meglehetősen mereven irányt szabtak nemcsak az egyének, de egész társadalmi osztályok életútjainak is.

Az egész társadalom megbolygatott hangyabolyhoz lett hasonló, amelynek hosszú időn át kitaposott útjait szédülta valami hirtelen erőszak s ahol most egymás hegyén-hátán törekedett mindenki homályosan látott vagy ösztönösen érzett életcélja felé. Mindenki arra vehette az útját, amerre éppen kedve tartotta. Leomlottak a jobbágyrendszer, majd a céhrendszer korlátai is. A politikai és jogi egyenlőség, a szabad ingatlanszerzés és letelepedési jog, a szabad költözködés és munkavállalás, a szabad vándorlás és polgári egyenlőség mindenkinek egyaránt lehetőséget biztosított arra, hogy új helyét megkeresse a 19. századbéli liberális társadalomban. A népesség gyarapodásával a munkapiacon megélhetést keresők száma rohamosan nőtt s a század vége felé már a nők is mind nagyobb számmal találtak elhelyezkedést a kereső munkakörben.

A keresők számának megnövekedése, a gazdasági élet fejlődése és a gépkorszak elhatalmasodása magával hozta a foglalkozások erős differenciálódását, a társadalmi munkamegosztás nagyfokú tagoltságát, amely hovatovább áttekinthetetlené

tette a munkapiaci viszonyok alakulását. Az ipari termelés rohamos fejlődése, az árueosztás és termelés központi szervezése, a közlekedés olcsóbbodása s a tömegszállítás lehetőségei óriási ipari centrumokba, nagy városi központokba vonzották a mezőgazdasági népfölösleget, amely a század második felében mind nagyobb tömegekben menekült a faluról, különösen mikor a tengerentúli mezőgazdasági termelés Európa legtöbb országában agrárválságot idézett elő.

Amíg a rohamos ütemű kapitalista fejlődés nyomán újonnan kialakult termelési ágak és városi munkakörök korlátlanul fel tudták venni az évszázados mozdulatlanságukból kiemelt, nyers munkaerőtömegeket, a társadalmi rend egyensúlyát látványosan nem is fenyegette különösebb veszély. A roppant arányú tömegek városbatódulása és iparosodása — más részének tengerentúli kivándorlása — azonban csakhamar túlkínálatot teremtett a városi munkapiacon — még Amerikában is — miközben a hazai mezőgazdaság egyre inkább nélkülözte a szükséges munkásokat. Az értelmiségi pályák túlságos arányú előzőnlése a világháborút megelőző években már különösen aggasztó volt, amit csak súlyosbított a zsidóság mohó előtérbe nyomulása.

Így alakultak ki a liberális társadalmi és gazdasági rendszerben azok a kiegyensúlyozatlan munkapiaci helyzetek, amelyek hovatovább nálunk is súlyos gazdasági és társadalmi válságokat idéztek elő. Az egyének, de különösen a tömegek teljes munkapiaci tájékoztatlansága következtében egyik oldalon munkanélküliség, kivándorlás, állástalanság és szociális nyomor, másik oldalon és másik helyen — a szükséges munkaerők hiánya következtében — a termelés és egyéb társadalmi feladatok fennakadása vagy idegenek kezére jutása és ennek nyomában egész társadalmi osztályok lappangó válsága jellemezte ezt a világháború előtti magyar közéletet.

Való, hogy ebben a liberális gazdasági rendben elvileg az egyén, sőt a tömeg is — teljesen szabad volt, képességét szabadon kifejthette, *ha tudta*, mert ez is teljesen tőle függött, teljesen rá volt bízva. Az egyének s a tömegnek is magának kellett megkeresnie és megtalálnia elhelyezkedésének, anyagi és erkölcsi érvényesülésének lehetőségeit. Akár sikerült ez, akár nem, a liberális állam nem törődött a következményekkel. «Aki bírja,

marja». — ez volt az uralkodó elv s nem is keresték, hogy *ki* volt az, aki bírta a versenyt. Dogmatikusan hittek a szabad verseny tökéletes kiválasztó erejében.

Az eredmény mégsem a legkiválóbbak kiválasztása és élre kerülése lett s nem az, hogy mindenki a képességeinek megfelelő helyre került, ami pedig a liberalizmus fennen hangoztatott célja volt. A legkiválóbbak kiválasztása azért nem sikerült, mert a versenyzők nem egy vonalról indultak és nem is egyforma feltételek között futották meg az előttük álló utat. Egyes társadalmi rétegek, a népesség bizonyos csoportjai s a szerencsésebb helyzetben levő egyének bizonyos előnyökkel, mások — a kevésbé szerencsés helyzetben levők — bizonyos hátrányokkal indultak s ezek a különbségek a verseny folyamán is fennállottak, sőt még fokozódtak is.

Természetes, hogy a korlátlan szabadversenyben végül is az győzte le a másikat, aki kedvezőbb körülmények között startolt, illetőleg versenyzett. Az eredmény az esetek nagy részében, talán többségében, nem esett össze a legkiválóbbak kiválasztásának és érvényesülésének közérdekű követelményeivel. Az egyén — a szellemileg, vagy más tekintetben kevésbé kiváló is — ilyenmódon tényleg érvényesülhetett, de ez az egyéni érvényesülés nem jelentette egyben a közösségi érdek, a társadalom, a nemzet egyetemes érdekeinek érvényesülését is, mert ez a valóban legkiválóbbak élrekerülését követelte volna meg. A liberális elv győzelme, az individuum korlátlan, szabad önkifejtése nem járt együtt a közösség ügyének előbbrevitelével, a tömegek felszabadítása és a szabad versenyben való beállítása pedig nem hozta meg a tömegek igazi boldogulását. Végeredményben a felszabadított tömegek sem tudtak boldogulni, mert nemcsak a szellemi kiválasztódás terén nem érvényesült a valóságos, értékbeli rangsor, hanem ama gyakorlati követelmény se vált valóra, hogy ki-ki a képességeinek és készségeinek megfelelő munkakörben keresse és találja meg a maga érvényesülési körét.

Ahhoz, hogy ez az elv a nemzet közjavanak megfelelő módon érvényesüljön, a régi gazdasági korlátok — a jobbágyrendszer, a céhrendszer — felszámolása után a felszabadított tömegeket először fel kellett volna vértetni azokkal az eszközökkel, amelyek-

kel megállhatták volna a helyet a náluk kedvezőbb körülmények között versenyző rétegekkel szemben. Erről azonban nem történt gondoskodás és így a verseny követelményei többnyire felülmúlták a felszabadított tömegek teljesítőképességét, (pl. a mezőgazdaság korszerű művelése vagy a kézművesipar átállítása terén) s emiatt ezer és ezer önálló gazdasági egzisztencia bukott el a szabad verseny egyenlőtlen feltételei mellett.

A teljes iparszabadság elvének (1872. VIII. t.-c.) rövid ideig tartó érvényesülése után hamarosan törvénybe kellett iktatni nálunk is az ipari képesítés elvét (1884. XVII. t.-c.) s a közigazgatás területén is mindjobban fokozni kellett a felkészültségbeli követelményeket.

A múlt század utolsó évtizedeiben erre vonatkozólag hozott törvényes intézkedések célja az volt, hogy az egyének felkészültségét lehetőség szerint fokozva, azok teljesítőképességét Összhangba hozzák az egyes élethivatások gyakorlati követelményeivel, mert csak ezután lehetett érvényt szerezni annak az elvnek, hogy ki-ki a képességeinek megfelelő helyre kerülhessen későbbi pályaválasztása során.

A formális képesítés (iskolai *végzettség*) megkívánása vagy megszigorítása mindamellet még nem minden esetben biztosította a munkapiac kiegyensúlyozottságát, mert ez az eszköz önmagában nem tudja megakadályozni sem a túlkínálatot, sem a munkaerő- hiányt a társadalmi munkapiacon.

A fizikai és szellemi munkapiac egyensúlyát csak olyan tervszerű munkaerőgazdálkodással lehetett volna biztosítani, amely a szükségletek alapulvétele mellett úgy irányítja az utánpótlást, hogy az a nemzeti szükségleteknek mennyiségi és minőségi tekintetben megfelelő legyen.

Ez az irányító gondolat vagy szándék azonban *teljesen hiányzott* a világháború előtti liberális korszak magyar közéletéből és csak az 1918—19. évi összeomlás után ismerték fel a nemzet vezetői a tömegek tervszerű pályaválasztási irányításának társadalmi fontosságát, amikor a liberális szabadverseny megdöbbentő eredményei már teljes mértékben kibontakoztak.

II.

A pályaválasztás előtt álló ifjúság széles tömegeinek irányítása egyidejűleg gazdaságpolitikai és kultúrpolitikai feladat. Ezek közös eredőjeként olyan társadalompolitikai, illetőleg nemzetpolitikai intézkedések jönnek létre, amelyek sokkal jobban tudják biztosítani az egyén képességeinek szabad kifejtését is, a közösség érdekeinek érvényesítését is, mint a teljesen szabadjára eresztett liberális verseny, amelyben az erősebb fél — korlátlan érvényesülési jogára támaszkodva — egyszerűen legázolta a verseny szempontjából gyöngébb tömegeket, amelyek pedig egyénileg is, nemzeti szempontból is sokkal értékesebbek voltak, mint azok, akik a liberális versenyben felülkerekedtek.

A világháborút követő nemzeti, gazdasági és társadalmi összeomlás után a magyar kultúrpolitika intézői már világosan látták e téren a múltak mulasztásait s már az első trianoni években fokozott figyelmet szenteltek az ifjúság pályaválasztási ügyének. Az összeomlás nyomában járó nagyarányú szociális nyomor kitenyészette a diáksegítő akciókat. Ezek lebonyolítása során önként felvetődött a támogatásra érdemes diákok kiválogatásának kérdése. Ez viszont szükségessé tette az értelmiségi pályákon várható elhelyezkedési lehetőségek megközelítő arányú számbavételét, tehát az értelmiségi utánpótlás kívánatos mértékének megállapítását.

Már az 1920-as évek elején történtek ilyen kísérletek a várható szükségletek megállapítására. Majd a Nemzeti Közművelődési Alapítványról szóló törvény előkészítése során, 1926-ban Klebelsberg Kunó minisztersége idején messzemenő számításokat is végeztek arra nézve, hogy a közszolgálat, valamint a tudományágak és a különböző foglalkozási ágak szempontjából előreláthatólag milyen utánpótlásra lesz szükség.¹ Éspedig

¹ L.: *Tehetségvédelem és pályaválasztás*. Az 1926. évi február 2-án és 3-án tartott országos kongresszus naplója. Kiadja a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság. Bp. 1927. 50. 1. (Huszár Károly: A tehetségvédelem állami és társadalmi megszervezése.)

V. ö. ugyanott, 43. lap. Gr. Klebelsberg Kunó: «A tehetségvédelem és a pályaválasztás kultúrpolitikai és gazdaságpolitikai jelentősége». c. előadásában.

elősorban a *szellemi munkaerők* utánpótlása terén azzal a céllal, hogy az állam ennek megfelelően irányítsa ösztöndíj-politikáját.

Már 1926-ban rámutatott Klebelsberg Kunó, (v. ö. id. beszédével) milyen nagy baj az, hogy nálunk nagy tömegek állanak rendelkezésre az úgynevezett értelmiségi pályák felé törekvő egyénekből, akik azonban tanulmányaikat gyenge eredménnyel végezték. Ezekre nincs szükségünk — mondotta akkor a kultuszminister —, mert az ilyen félintellektuelek kiművelése nagy nemzeti veszedelmet jelent. Annál nagyobb szükség van igazi szakemberekre, akik önmagukat specializálják és el tudják látni a reájuk bízott különleges feladatokat. Klebelsberg Kunó már ezen a kongresszuson megfogalmazta a nemzeti munkaerő-gazdálkodás tennivalóit:

Egy előrelátó kultúrpolitikának a messze jövőbe kell tekintenie. Számolnia kell a nemzeti élet várható szükségleteivel, számba kell vennie minden egyes téren, hogy milyen és mennyi szakemberre lesz belátható időn belül szükség s azután tervszerű intézkedésekkel mindenkit oda kell irányítani, ahová tehetsége vonzza és ahol rá a nemzetnek valóban szükséges van. (L. u. ott 42., 43. 1.)

Gazdasági téren is a világháború utáni években kezdtek nálunk komolyabban foglalkozni a pályaválasztás kérdésével. Jellemző, hogy az első ilyenirányú kezdeményezést — még a világháború előtti években — a Feministák Egyesülete tette a gazdasági életbe akkoriban egyre nagyobb számmal bekapcsolódó női munkaerők pályaválasztási irányításával. (1906.) Az 1919. év októberétől azután állandóan napirenden volt ez a kérdés, hiszen fontosságát az összeomlás társadalmi következményei minden vonatkozásban megmutatták.¹

¹ Az Állami Munkaközvetítő Hivatal 1919. évi értekezletén Andor Endre dr. munkálatai alapján megállapította a pályaválasztási tanácsadás elveit. A Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete 1921 okt. 20—22-i értekezlete. A Magyar Közgazdasági Társaság

1922 márc. 3-i szakértekezlete. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság

1923 április 6. és 12-i ülése. A Felső Oktatásügyi Egyesület 1925 jan. 6-i ülésén szintén tárgyalta a pályaválasztási tanácsadás kérdését. Majd a Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság 1926 febr. 2. és 3-i országos kongresszusa foglalta rendszerbe a tehetségvédelem és pályaválasztás kérdésének megoldása körül felmerült terveket.

A sokfelől megvitatott kérdés törvényes megoldását az 1922. évi. XII. t.-c. is tervbevette, amelynek 77. §-a szerint a kereskedelmi miniszter felhatalmazást nyert, hogy a «gyermek és fiatalkorúak helyes pályaválasztásának megkönnyítése érdekében tanácsadó szervezetet létesíthessen és a tanszerződés megkötése előtt az illetékes tanácsadó szerv véleményének kikérését kötelezően megszabhassa».

Hat évvel később, az 1928. évi XL. t.r.-c. 99. §-a újra szabályozza a kérdést¹ mindazáltal az 1922-ben tervbevett országos tanácsadó szervezet *mindmáig nem valósult meg*.

Az 1941. évi augusztus hó 18-án kelt 5960—1941. M. E. sz. rendelet hatályon kívül helyezte az 1928. évi XI. t.-c. 99. §-át s kimondotta, hogy a jövőben (a rendelet végrehajtási utasításában megjelölendő időponttól kezdve) minden olyan 21. életévét be nem töltött egyénre *kötelező lesz az alkalmassági vizsgálat*, aki mint iparos vagy kereskedő-tanonc, illetőleg mint másféle ipari vagy kereskedelmi alkalmazott, az Országos Társadalombiztosító Intézettel biztosítási jogviszonyba kerül. Ezek szerint még ez a legújabb rendelkezés sem intézkedik a# egész magyar ifjúságra kötelező pályaválasztási tanácsadás megvalósításáról. A közösség részéről alkalmazott tényleges pályaválasztási tanácsadás mindamellet már 1921. óta megvan a fővárosban, amióta is a székesfőváros tanácsának intézkedésére az Állami Munkaközvetítő Hivatal irányítása mellett szülői értekezleteket tartanak a pályaválasztási tanácsadással kapcsolatban. Az első nyilvános pályaválasztási tanácsadó laboratórium is az Állami Munkaközvetítő Hivatal helyiségeiben nyílt meg 1924 szeptember 15-én Bálint Antal pszichotechnikus vezetése mellett. Majd a székesfőváros tanácsa 1925 mácius 16-án hozott határozatával a Pedagógiai Szeminárium Lélektani laboratóriumá-

¹ E szerint a törvény rendelkezései alapján biztosításra kötelezett 17 évnél fiatalabb egyének a biztosítási viszonyba való belépéstől számított első éven belül kétszer voltak kötelesek magukat az OTI által szervezett képességvizsgálatnak alávetni. A korai megrokkánás megelőzését célzó képességvizsgálatokat azóta folyamatosan végezte is az Intézet, s ha a vizsgálatok eredménye — főleg egészségi szempontból — a választott ipari foglalkozás követelményei tekintetében nem volt kielégítő, vagy közegészségügyi szempontból megnyugtató, az OTI el is tilthatta az illetőt a foglalkozás folytatásától.

ban is önálló pszichotechnikai laboratóriumot szervezett, amely kifejezetten a pályaválasztási tanács-adás ügyét volt hivatva szolgálni.¹

Ez a laboratórium volt a magva az elmúlt (1941.) év őszén — ugyanazon a helyen — szervezett Székesfővárosi Pályaválasztási Tanácsadó és Képességvizsgáló Intézetnek, amely — e sorok írójának vezetése mellett — kizárólag az ifjúság iskolaválasztási és pályaválasztási irányítását végzi tudományos módszerekkel és *tesztekkel* megejtett *képességvizsgálatok* és a munkapiaci viszonyok állandó figyelemmel kísérése alapján. Az Állami Munkaközvetítő Hivatal egykori pszichotechnikai laboratóriuma később — vezetőjének áthelyezésével — az Országos Társadalombiztosító Intézet keretébe ment át s ma, mint az Intézet Képességvizsgáló Állomása működik. Ennek az intézetnek az a feladata, hogy az említett 5.960—1941. M. E. számú rendelet végrehajtási utasításával hozzáutalt ipari és kereskedelmi alkalmazottak (tanoncjelöltek, munkások, stb.) *pályájukra való alkalmasságának* vizsgálatát elvégezze.²

III.

Az utóbbi időben nálunk is újra előtérbe került tehát a pályaválasztási irányítás kérdése s annak az igazságnak felismerése, hogy a pályaválasztás nem csupán az egyén magán-

¹ V. ö. Tehetség védelem és pályaválasztás c. id. mű 72—73. 1.

² A főváros pályaválasztási Tanácsadója Mária Terézia-tér 8. sz. alatt, az OTI Képességvizsgáló Állomása VIII., Tisza Kálmán-tér 19. sz. a. működik. A teljesség kedvéért meg kell még emlékezni az Állami Gyermeklélektani Intézet pályaválasztási tanácsadójáról, amely a VI., Bulyovszky-utca 26 alatt működik s leginkább bizonyos erkölcsi vagy idegrendszeri fogyatékoságban szenvedő gyermekek pszichológiai megfigyelését, tanulmányi, nevelési és pályaválasztási irányítását végzi, — továbbá a Székesfővárosi Gyógypedagógiai Tanácsadó Intézetről, amelynek különleges feladata a testi és szellemi fogyatékoságban szenvedő gyermekek nevelése és pályaválasztási irányítása. VIII., Röck Szilárd-utca 13—15. Legutóbb a Budapesti Izraelita Kézműves és Földműves Egyesület is szükségesnek tartotta az izraelita ifjúság pályaválasztási irányítását szolgáló intézmény felállítását, amely egyesület keretében már 1925 november havában is szerveztek hasonló célú tanácsadó irodát.

ügye, hanem a társadalom közügye is. Olyan társadalmi rendszerben (amilyen a liberális rendszer volt), ahol a különböző pályákra indulók nincsenek kellő módon elosztva, nemcsak az egyén boldogulása van megnehezítve, hanem a társadalom, a nemzeti közösség is hátrányt szenved, mert a maga feladatainak elvégzésére vagy nem rendelkezik a szükséges helyeken kellő munkaerővel vagy egyes ágakban oly fölösleg keletkezik, mely az egész társadalomnak terhére van, ami arra kényszeríti a fölöslegeket, hogy más munkaterületekre menjenek át, ami viszont nagy nehézségekkel van egybekötve.¹ Ez azonban a társadalomszenvedte hátrálynak csak egyik oldala. Nem kevesebb baj, kár származik abból, hogy megfelelő tájékozottság hiányában vagy egyéb okok miatt az emberek jelentékeny hányada olyan munkát végez, amelyet nem érez hivatásának, amelyet kelletlenül s ezért rosszul, tökéletlenül lát el. Jól szervezett államban mindenki a helyén van. Mindenki azt a feladatot teljesíti, amely hajlamai és képességei alapján neki való.

Mindamellett senkitől sem kívánhatjuk, hogy tökéletesen át tudja tekinteni az életpályák sokféleségét és azokat a — legkülönbözőbb kategóriákba tartozó — követelményeket, amelyeket az egyes élethivatások támasztanak.

Az egyén csak ritkán van abban a helyzetben, hogy a környezetében megismert élethivatásokon kívül eső társadalmi munkakörök követelményei tekintetében megfelelően tájékozódhassék.

A nemzeti munkapiacot, amely kifejezésen valamennyi «szellemi» és «fizikai» élethivatást, munkakört értünk, az egyén még adott (pillanatnyi) helyzetében sem ismerheti kielégítően. Még kevésbé tud véleményt alkotni annak későbbi helyzetéről: egyes élethivatások *jövőben várható* munkaerőszükségletéről, a munkaerő-kínálatról stb.

Vele szemben a közösség irányítóinak, az államélet vezetőinek módjában áll nemcsak a pillanatnyi munkapiaci viszonyokat áttekinteni s ezen az alapon a közvetlenül pályaválasztás előtt állóknak az elhelyezkedésére gyakorlati útbaigazítást adni, hanem a viszonyok várható alakulásáról is van áttekintésük. Annál is

¹ V. ö. Weszely Ödön: A pályaválasztás és a tehetségvizsgálatok. (Társadalomtudomány, 1922. évi II. évf. 29—40. l.)

inkább, mert a tervgazdálkodás rendszerének terjedésével az államhatalom irányító befolyása a gazdasági élet, de a közművelődés, a szociális tevékenység, általában a nemzeti élet minden területén egyre jobban érvényesül. A várható munkaerő-szükségletet az irányított gazdaság s az irányított nemzeti élet szükségletei határozzák meg. A nemzeti és gazdasági élet irányítása pedig az államhatalom kezében van. A tervszerű munkaerő-gazdálkodás eszerint szervesen hozzátartozik ehhez az irányított állami, illetve gazdasági élethez. A nemzeti munkaerő-gazdálkodás első tennivalója a meglévő munkaerőkészletet a szükséglettel egybevetni és a várható kiesések figyelembevétele alapján az új munkaerők utánpótlásáról gondoskodni. Ha egy gazdasági ágban — mondjuk a mezőgazdasági iparban — az adott munkaerőkészlet elégtelen s az utánpótlás sem kielégítő, a pályaválasztási irányítás feladata, hogy gondoskodjék a kellő számú utánpótlás előállításáról, a kultúrpolitika feladata pedig az, hogy lehetővé tegye a később szükséges munkaerők kellő időben való szakszerű kiképzését.

A pályaválasztási és iskolaválasztási irányítás szükségességét az elmondottak szerint a liberális gazdasági és társadalmi rendszer elmúlása és az irányított, tervszerű nemzetgazdálkodás elvének érvényrejutása hozza magával. Természetes, hogy csak egységes, központilag irányított pályaválasztási és iskolaválasztási tanácsadás hozhat kielégítő eredményeket. Ebből az következik, hogy ez az irányítás elsősorban állami feladat és csak ott kerülhet sor részleges megoldásokra, ahol az állam ezt a feladatot nem vállalja. Egy-egy nemzetgazdaságon belül csak egységesen irányított nemzeti munkaerőgazdálkodás képzelhető, tehát csak egységes pályaválasztási irányítás. A munkaközvetítés részfeladatait meg lehet oldani tagoltabb szervezettel is, de a nemzeti munkapiac irányítása csak egyetlen központból képzelhető.

Csak az állam legfőbb irányítása mellett folyó tervszerű munkaerőgazdálkodás tudja biztosítani, hogy az egyén valóban a képességeivel összhangban levő élethivatások körében kapjon alkalmazást és találja meg a maga egyéni boldogulását. E harmónia biztosítása érdekében a két adottságnak: az egyén képességeinek és az életpályák követelményeinek egymással mindig összhangban kell lennie, mert különben nem alakulhat ki a

szükséges egyensúly, nem biztosítható, hogy az egyén képességei maximumát kifejttesse s ezáltal nemcsak a maga javát, de a közösség érdekeit is legmesszebbmenően szolgálhassa. Mint-hogy pedig — bizonyos minimális határokon túl — sem az egyén veleszületett képességein — tehát a szubjektív adottságokon — se másrészt az életpályák és munkakörök objektív követelményein változtatni nem lehet, harmóniát, összhangot létrehozni csak úgy tudunk, ha minden egyén számára *megkeressük* a lelki alkatának és képességi fokának *megteelő* munkakört, *másrészt* az egyes munkanemekhez a megfelelő embert.

Mindenféle pályairányításnak egyik alapvető szempontja, hogy *az egyén teljesítményeivel soha nem lépheti túl azt a kört, azt a határt, amelyet számára képességei megszabnak.* A nevelés legfeljebb annyit segít ezen, hogy mindenki a maximumát tudja kifejteni képességeinek, a nevelés elmulasztása pedig azzal a sajnálatos következménnyel jár, hogy a született, valódi tehetség is csak minimális teljesítményekre képes és csak igen szóróványosan tudja megcsillogtatni tehetségének gyémántszekeit.

A pályára irányítás másik szempontja, a választandó életpályák követelményeinek figyelembevétele. E tekintetben valamivel tágabb a lehetőség, rugalmasabb a helyzet, mint az egyén adott képességei terén, bár egészséges társadalmi berendezés mellett minden élethivatás körében ragaszkodni kell egy bizonyos, a szükséghez mérten alacsonyabban vagy magasabban megszabott felkészültségbeli (továbbá erkölcsi, jellembeli stb.) követelményhez az egyénnel szemben. A kiválasztásnak semmiféle elvéről nem beszélhetünk ott, de a közösség érdekeinek érvényesüléséről sem, ahol «ha az Isten hivatalt ad, észt is ad hozzá». elve érvényesül. Követelményen nem csupán a formális iskolai felkészültséget kell érteni, hanem annak a magasrendű szelekciós elvnek gyakorlati érvényesülését, amelyet Hóman miniszter legutóbb így fogalmazott meg: «hiányos képzettségű tanárookra és tanítókra, hanyag tisztviselőkre és munkásokra, lelkiismeretlen orvosokra és papokra, tudatlan mérnökökre és tanulatlan gazdákra nincs szüksége a magyar életnek.»¹

¹ A Falusi Tehetségmentő Mozgalom tanári tanfolyamának megnyitásán 1942 április 30-án mondott beszédéből. (L. a napilapok 1942 május 1-i számait.)

Azonban nemcsak az itt felemlített pályáknak, hanem — a dolog természeténél fogva — valamennyi élethivatásnak adva vannak azok a követelményei, amelyekből — pusztán az egyén érvényesülése kedvéért — egy bizonyos határon túl — nem szabad engedményeket tenni. Amit ugyancsak a kultusz-miniszter mondott az iskolai kiválasztásról, hogy t. i. «puszta számalomból, szeretetből, személyi, felekezeti, osztály- vagy pártérdekből senkit sem szabad oklevélhez segíteni, mert azzal a nemzetnek okozunk felmérhetetlen károkat» — még fokozottabban kell szem előtt tartani és érvényesíteni a társadalmi munkakörök betöltésénél, illetőleg akkor is, amikor az egyént a pályaválasztási, sőt még előbb: az iskolaválasztási tanácsadás során későbbi hivatása felé útnak indítjuk.

Az egyes élethivatások követelményeinek megismertetése azért is fontos, mert az ifjúság *saját képességei* tekintetében bizonyos tájékozódást állandóan kap nemcsak az önmegfigyelés, hanem nevelőinek, szüleinek, tanítóinak és tanárainak nyilatkozataiból. Bár ezek a minősítések — különösen az iskolai osztályzatok — nem a későbbi élethivatás követelményei szempontjából mérlegelik az egyén képességeit, hanem csaknem kizárólag az iskolai ismeretanyag elsajátítása, az egyén arra vonatkozó reprodukálóképessége alapján, gyakorlatilag mégis rendszerint elég jól tájékoztatók abban a tekintetben, hogy az illető az átlagot meghaladó, átlagos vagy az átlag alatt maradó szellemi kvalitásokkal rendelkezik-e.

Ez a megismerés már alapul vehető az egyén *iskolaválasztási irányításánál*, tehát annak eldöntésénél, hogy a 10—11 éves gyermek szellemi kiválósága alapján a magasabb szellemi munkakörökkel kapcsolatos élethivatásokra előkészítő gimnáziumba, vagy a kisebbfokú szellemi képességekkel is jól ellátható gyakorlati élethivatások felé vezető polgári iskolába (s ezt elvégezve a gazdasági középiskolákba) való-e, illetőleg adott szellemi képességei alapján nem várható tőle több, mint hogy a népiskolai műveltség kötelező megszerzése után a legkisebb szellemi követelményeket támasztó munkakörben igyekezék elhelyezkedni.

Ez a kiválogatás ma még nagyrésztben az iskolákra hárul és — szubjektivitásán kívül — az a legnagyobb hibája, hogy a minősítés kedvezőtlenége esetén — ami rendszerint a tovább-

tanulástól való eltanácsolással jár — nem tartalmaz semmiféle *pozitív* útbaigazítást abban a tekintetben, hogy az ifjú adott képességei alapján mégis milyen életpályákon remélheti boldogulását.

Márpedig, ha minden embert a képességeinek megfelelő helyre akarunk állítani, nem elég a negatív eltérítés, hanem olyan irányú *pozitív útbaigazítást* is kell adnunk a pályaválasztás előtt álló egyén számára, amelynek alapján ő is megtalálhatja a közönség érdekeivel egyező boldogulását.

A negatív irányú eltanácsolást az egész vonalon ki kell tehát egészíteni az egész ifjúságra kiterjedő *pozitív irányú* pályaválasztási tájékoztatással, amit nem bízhatunk többé az iskolára, hanem annak megoldásáról külön célú intézmény keretében kell gondoskodni.

Csak így válik teljessé, így nyerhet intézményes megoldást az a társadalmi, illetőleg közösségi feladatkör, amely az ifjúság pályaválasztási irányítását jelenti s amelynek ellátásával biztosítani lehet annak a közösségi szempontból nagyon fontos követelménynek érvényesülését, hogy a nemzeti munkamegosztás keretében mindenkit a képességeinek megfelelő helyre állítsunk, arra a helyre, ahol az ő munkájára szüksége is van a nemzetnek.

Áfra Nagy János